

ПЕДАГОГІЧНА КУЛЬТУРА ВИКЛАДАЧА ТА ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕКТИВУ

Сучасні умови вимагають виховання та навчання справжнього фахівця. Тому останнім часом спостерігається підвищена увага до проблеми культури, педагогічної майстерності викладачів вищих навчальних закладів і професійної взаємодії з педагогічним колективом. Останнім часом з'явилася велика кількість публікацій, присвячених цій проблемі, зокрема Т.І. Сущенко, А.В. Сущенко, Л.О. Сущенко, В.М. Галузинського, М.Б. Євтуха та ін.

Мета статті – висвітлити проблеми сутності педагогічної культури та її вдосконалення.

Склад і якість науково-педагогічних працівників освітньої установи, які здійснюють освіту, навчання, виховання і розвиток студентів, слухачів і курсантів, – вирішальний чинник успіхів підготовки юристів. Ніщо не зміниться, не вдосконалиться, поки не підвищиться професіоналізм викладачів і інших працівників. Тому безперервне невпинне підвищення якості науково-педагогічних кадрів у кожній освітній установі, на кафедрі, факультеті виступає обов'язковим, причому головним чинником забезпечення ефективності освітнього процесу і його вдосконалення.

На цьому шляху необхідно, перш за все, спростувати примітивне уявлення про викладацьку діяльність і складнощі якісної підготовки висококваліфікованих юристів. У професійних освітніх установах часто вважають, що для цього досить бути дослідником-практиком. Насправді, викладання, підготовка професіоналів – складний і специфічний вид діяльності. Успіху в ній можна досягти лише за наявності особливого професіоналізму – педагогічного.

Педагогічна спрямованість особистості викладача – система його поглядів-понукань, що визначає для нього нестримну привабливість педагогічної діяльності і повну мобілізацію всіх його сил і здібностей для її здійснення. Вона виражає його життєво-професійну позицію і структурно включає:

- професійно-педагогічну концепцію діяльності (внутрішньо прийняті принципи ідеї освіти, побудови освітнього процесу і способи здійснення);
- педагогічну цілеспрямованість (дійсно внутрішньо прийняті, такі, що реалізуються у своїй педагогічній діяльності, цілі формування студента як юриста-особистості, прагнення до реалізації триєдиної педагогічної мети: навчання + виховання + розвиток, уявлення про критерії успішності результату, що задовольняють конкретного викладача);
- педагогічні інтереси (до людини, її формування, освітнього процесу, проблем його оптимізації, наукових досягнень і рекомендацій педагогіки і психології тощо);
- мотиви, довготривалі і короткострокові плани, захоплення, потреби, що відповідають суті і різним аспектам викладацької діяльності.

Педагогічні здібності викладача – сукупність індивідуально-психологічних особливостей, що сприяють швидкому оволодінню професією, безперервному вдосконаленню в ній і досягненню високих результатів. Виділяються дві групи здібностей: соціально-педагогічні і спеціально-педагогічні. Тільки відповідність здатнос-

тей викладача тому, що вимагає його діяльність, забезпечує високу успішність. Викладання – діяльність не для посередностей.

Спеціально-педагогічні здібності викладача – особливі якості, необхідність яких для викладача визначається специфікою праці в освітній установі. Основні групи їх – дидактичні і виховні. Перші включають інтелігентність, розвинені інтелект, мислення і мовні здібності, педагогічну спостережливість і пам'ять, інтерес до питань навчання і творчості тощо. Другі – схильність і інтерес до роботи з людьми, товариськість і здатність приваблюватизалучати до себе людей, відвертість, доступність, інтерес до питань виховання і здатність знаходити підхід до людей, стриманість і терплячість тощо.

Можуть бути і протипоказання до педагогічної праці: грубість, черствість, авторитарність, алогічність мислення, невміння чітко і ясно виражати свої думки в словах і міркувати вголос, інші особисті недоліки, що утрудняють контакт з учасниками освітнього процесу.

Спеціальна підготовленість викладача – підготовленість до викладання конкретної навчальної дисципліни. Її компоненти: практичний досвід роботи у правоохоронних органах (для викладачів спеціальних юридичних дисциплін він обов'язковий, для останніх – у край бажаний), глибоке знання змісту своєї навчальної дисципліни, висока наукова підготовленість, знання новинок практики і науки, дослідницький досвід і активність, наявність конструктивних, науково обґрунтованих ідей щодо вдосконалення діяльності фахівців, що навчаються. Викладач завжди повинен знати багато більше, ніж він розповідає студентам. Йому треба все добре пам'ятати, тільки тоді мова його буде логічна, вільна, яскрава, образна, а він буде здатний вести спостереження за аудиторією, маневрувати змістом, спостерігаючи реакції аудиторії, здатний будити й утримувати її інтерес.

Педагогічна майстерність – володіння викладачем системою педагогічних і психолого-педагогічних знань, навичок і умінь з організації освітнього процесу та його ефективного здійснення. Крім того, вона передбачає володіння педагогічною технікою (технікою використання мовних і немовних засобів; прийомами педагогічного спостереження, аналізу, дії, встановлення контакту тощо), майстерністю педагогічної взаємодії, педагогічним тактом, методичною майстерністю, творчими педагогічними вміннями.

Культура особистої педагогічної праці – уміння правильно і повно використовувати вільний від занять час для самовдосконалення і підготовки до чергових тем. Вона складається з: культури планування і бережливого ставлення до вільного від занять часу; постійного стеження за новинками науки, правоохоронної практики, життя суспільства; безперервної роботи щодо нагромадження, зберігання і систематизації інформаційних, навчальних і наукових матеріалів; підготовки публікацій; гігієна розумової праці.

Педагогічний колектив освітньої установи, факультету, кафедри, циклу, відділу – особливий колектив не лише за характером праці, а й за атмосферою в ньомунастрою, стилем, відносинами, способом життя і діяльності.

Соціальна культура виражається в тому, що педагогічний колектив живе життям суспільства і правової системи, він відчуває свою причетність до подій, що відбуваються, залучений до них, його хвилюють суспільні і професійні проблеми, він прагне внести свій, максимально можливий внесок у їх вирішення.

Педагогічна культура педагогічного колективу юридичної освітньої установи, факультету, кафедри, циклу за своїми характеристиками близька до описаної

вище педагогічної культури викладача. У ньому повинні бути педагогічний дух, інтерес до всіх питань освіти, захопленість вирішенням його проблем, спрямованість на повне досягнення педагогічних цілей формування юристаособистості, виконання педагогічного обов'язку.

Педагогічний колектив – колектив однодумців. Усі питання викладання мають бути обговорені й узгоджені. Погано, коли кожен по-своєму роз'яснює студентам проблеми теорії і практики. Страждають студенти, та і що вони подумують про кафедру, інститут, де викладачі не можуть домовитися між собою. Абсолютно однакової думки з усіх питань і не досягти, але має бути знайдений компроміс, домовленість.

У колективі доцільно проводити регулярні педагогічні дискусії, обмін думками і досвідом, спільнівідвідування заняття, товариське обговорення їх підсумків.

У зрілому педагогічному колективі існує культура творчих дискусій, яка досягається:

- чітким підпорядкуванням дій кожного інтересам справи, пошуку істини, досягненню цілей, що стоять перед колективом. Корисливі мотиви (“підсидити”, “знищити” тощо) тут неприпустимі;

- прагненням й умінням не бачити користі в мотивах опонента, його запереченнях;

- незмінним самовладанням, стриманістю емоцій, бо інакше пануватимуть не думки і розумні доводи, а образи й амбіції;

- розсудливістю щодо думок і доводів опонента, передусімвідмовою від посиленого пошуку недоліків. Не можна вважати себе за носія істини в останній інстанції, а тому при запереченнях слід користуватися словами типу “на мою думку”, “мені здається”, “боюся, що не можу...”, “треба подумати ще, чи вірно...” тощо;

- умінням критикувати сказане, написане, а не переходити на “навішування ярликів”, не приписувати опонентові недоліки мислення, непрофесіоналізм тощо;

- поєднувати критичні зауваження (якщо вони є) з пропозиціями щодо їх виправлення (навіть 10 правильних зауважень не варті однієї ділової пропозиції).

Наукова організація праці в колективі – ще одна грань наукової культури, деталі якої можна уточнити в численних публікаціях.

Керівник педагогічного колективу високої культури – не просто старший за посадою, а й інтелектуальний лідер, визнаний професійний, науковий і педагогічний авторитет.

Відбирати треба кращих із кращих за допомогою із діагностування наявності педагогічних здібностей і відсутності протипоказань.

Висновки. З огляду на вщесказане, доцільним є:

- розширення практики ґрунтовної підготовки і підвищення кваліфікації науково-педагогічних кадрів;

- створення системи роботи щодо підвищення рівня педагогічної культури всіх (але диференційовано) педагогічних працівників у кожній освітній установі. Форми: школи педагогічної майстерності (культури), педагогічні семінари, педагогічні читання, науково-педагогічні конференції, підготовка педагогічних рефератів, відкриті і показові заняття, бібліотеки і виставки педагогічної літератури, науково поставлені педагогічні експерименти, дослідження;

- розробка і видання (централізовано і на місцях) педагогічних посібників для різних категорій педагогічних працівників, приватних методик викладання з всіх дисциплін;

- залучення до педагогічних досліджень і творчих методичних пошуків працівників кафедр, навчальних і науково-дослідних відділів, факультетів;
- заохочення підготовки всіма категоріями працівників освітніх установ дисертацій із спеціалізацією з педагогічних наук;
- систематична атестація й акредитації викладачів.

Розуміння того, що робота в педагогічній установі специфічна, вимоги її високі і пов'язані з особливим професіоналізмом, пов'язаним з педагогічною культурою, має бути загальним. Забезпечення досягнення її вищого рівня – першорядне завдання роботи з кадрами юридичних освітніх установ.

Література

1. Сущенко Т.І. Позашкільний педагогічний процес як унікальне явище організації дитячої життєтворчості / Т.І. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2005. – Вип. 36. – С. 3.
2. Сущенко А.В. Розвиток гуманістичного потенціалу майбутнього педагога вищої школи в процесі магістерської підготовки / А.В. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2006. – Вип. 40. – С. 410.
3. Сущенко Л.О. Характеристика реального стану професійного самовдосконалення вчителів в умовах сучасної школи / Л.О. Сущенко // Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки : зб. наук. пр. – Запоріжжя, 2006. – Вип. 40. – С. 415.
4. Галузинський М.Б. Педагогіка: теорія та історія : навч. посіб. / М.Б. Галузинський, М.Б. Євтух. – К. : Вища школа, 1995. – 237 с.

ФУНТИКОВА О.О.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА ФАХІВЦЯ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підготовка фахівця до майбутньої педагогічної діяльності зазнала значних змін у системі професійної освіти. Опанування педагогічною діяльністю проходить в особливих умовах життя, праці, суспільної поведінки фахівця, що позначається на якості підготовки. Навчання здійснюється за певною програмою і послідовно готує фахівця до виконання професійної ролі у матеріальному і духовному виробництві суспільства.

Мета статті – послідовно розкрити підготовку фахівця до майбутньої педагогічної діяльності з позиції професіоналізму, опанування складовими підготовки до діяльності і компонентів педагогічної діяльності.

За період незалежності України кількісні і якісні показники навчання майбутніх фахівців, тобто студентів, значно змінилися.

Відповідно до Закону України “Про освіту” (ст. 43 “Вищі заклади освіти”), створені вищі навчальні заклади I–IV рівнів акредитації. У 1990/01 н.р. навчалось 757,0 тис. студентів у ВНЗ I–II рівнів акредитації і 881,3 тис. студентів було у ВНЗ III–IV рівнів акредитації. У 2004/05 р. кількість студентів зменшилась і становила 548,5 тис. студентів ВНЗ I–II рівнів акредитації. Кількість студентів в інститутах, університетах, академіях і консерваторіях значно збільшилась у 2004/05 н.р. і становила 2026,7 тис. студентів [1, с. 480].

За об'єктивними умовами, середньостатистичний вік майбутнього фахівця вищих навчальних закладів зменшився як за рівнями акредитації, так і за формами